

праці для нових працівників. Структура фонду нагромадження визначається співвідношенням між фондом виробничого нагромадження і фондом невикористаного нагромадження.

Розвиток конкуренції викликає необхідність розширення виробництва, його удосконалення, задоволення матеріальних і соціальних потреб трудових колективів. Відповідно до цього, по мірі надходження чистий прибуток підприємства спрямовується на роботи по створенню, освоєнню і впровадженню нової техніки, на удосконалення технології і організації виробництва, на модернізацію обладнання, покращення якості продукції, технічне переобладнання, реконструкцію діючого виробництва.

В умовах ринку механізм розподілу прибутку має велике значення. У ньому відображається ефективність господарської діяльності, від нього залежить дієвість господарської самостійності й самофінансування. Від досконалості форм і методів розподілу прибутку залежить зацікавленість торговельних підприємств та окремих працівників у постійному зростанні й удосконаленні діяльності. Можна стверджувати, що прибуток підприємства – основний критерій ефективності господарювання підприємства, тому вміле і раціональне його використання – одна із основних задач організації у сучасних умовах ринку.

Література

1. Боднар Н.М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – К.: Вид-во А.С.К., 2004. – 400 с.
2. Воскобаєва О. Прибуток як основне джерело саморозвитку підприємств торгівлі// Торгівля і ринок України. – 2002, вип. 13, т.2. – С. 374-379.
3. Кривицька О.Р. Планування прибутку підприємства під час визначення стратегії його розвитку// Фінанси України. – 2005, № 3. – С. 138-147.

УДК 504.06:330.101 Доц. С.І. Лебедевич, канд. екон. наук – НЛТУ України

ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАД ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕКОНОМІЇ В УКРАЇНІ

Наведено основні засади екологічної економії. Обґрунтована її роль в сталому розвитку України. Запропоновано розв'язання ключової проблеми реалізації засад екологічної економії в нашій країні – обліку екологічних витрат.

Doc. S.I. Lebedevych – NUFWT of Ukraine

The problem of realization of the bases of ecological economy in Ukraine

The basic bases of ecological economy are presented. The role of ecological economy in sustainable development of Ukraine is grounded. The solution of key problem of realization of bases of ecological economy is offered in our country – account of ecological charges.

Об'єктивний процес розвитку людської цивілізації пов'язав екологію з економікою. У 80-х роках століття науку, яка виникла на перетині екології і економіки стали називати екологією [1]. Вона одержала визначення науки про закони функціонування, стійкості та розвитку економіко-екологічних систем. А екологічна система – це єдина економіко-екологічна система або

система типу: "економіка-середовище". Тобто першоосовою є економіка, а екологічна складова від неї залежить, з чим не можна погодитись.

Значний вклад в екологію зробив Ю.Ю. Туниця, вивчаючи роль лісу в екологічній системі, досліджуючи систему "ліс-оточуюче середовище". При цьому ліс розглядається як загальна вже не економіко-екологічна, а еколого-економічна система у вигляді взаємопов'язаних між собою і зовнішнім середовищем чотирьох обов'язкових компонентів [2], тобто домінує у системі вже екологія. Це повністю відповідає засадам сталого розвитку людського суспільства. Тому у своїх подальших працях, розвиваючи досягнення в галузі лісового комплексу, Ю.Ю. Туниця сформував нову, самостійну науку – екологічну економію.

Екологічна економія – це міждисциплінарна наука, яка базується на принципах і методах економічної теорії, прикладної економіки, екології та інших природничих наук. "Предметом екологічної економії є вивчення шляхів вибору раціональних способів виробництва матеріальних благ в умовах обмежених природних ресурсів, необмежених потреб та нестабільних (динамічних) умов природного життєвого довкілля" [3, с.83].

Розроблення Національної стратегії переходу України до сталого розвитку, нових моделей розвитку національної економіки не буде ефективною без усвідомлення положень екологічної економії про єдність екологічної і економічної підсистем, суперечності між ними, їх взаємозв'язки і взаємозалежності.

В екологічній економії термін "довкілля" є базовим. Йому приділяється виключна увага в еколого-економічних дослідженнях. Вчення про природне довкілля належить до основних постулатів екологічної економії.

Природне життєве довкілля (ПСЖ) поділяється на [1]:

- середовище життя (ЖС) – повітря, вода, земля та інші елементи біосфери, що не використовуються безпосередньо у виробничому процесі;
- природні ресурси (ПР) – потенційна сировинна база матеріального виробництва.

Середовище життя (ЖС) і природні ресурси (ПР) – природна матеріальна основа і екологічної, і економічної підсистем. Однак традиційна економічна система враховує тільки потенційну сировинну базу (ПР), а середовище життя (ЖС) вважає зовнішнім фактором, з чим не можна погодитись. Ігнорування ЖС призводить до виснаження і компонента ПР. Тому економічна система повинна охоплювати не тільки ресурсну частину біосфери, а ПЖД загалом. Компоненти ПР і ЖС повинні розглядатися в рамках єдиної еколого-економічної системи як невід'ємні складові частини процесу виробництва матеріальних благ і важливі фактори формування валового національного продукту, національного багатства країни.

В еколого-економічній системі здійснюється взаємна трансформація екологічного і економічного потенціалу. Задача в тому, щоб забезпечувати відтворення порушеного діяльністю людей стану природного життєвого довкілля і відтворення використаних у господарській діяльності природних ресурсів. Зазначимо, що виробниче забруднення довкілля – це супутній результат виробництва певного продукту за даною технологією. Забруднення,

по своїй суті, – це своєрідне технологічне споживання елементів ПЖД. Важливо, що ці елементи не належать до складу виробу, відокремлені від нього фізично, але не економічно. Тому частина вартості забруднених елементів довкілля хоча б на рівні необхідних витрат на їх очищення, повинна увійти у виробничі витрати.

Загалом, до оцінки забруднення природного життєвого довкілля включаються:

- витрати ресурсів внаслідок утворення великої кількості відходів;
- витрати на ліквідацію забруднення (очищення вод, повітря, ґрунту, прибирання твердих відходів тощо);
- збитки, заподіяні здоров'ю людей.

Всі три складові оцінки забруднення повинні включатися у витрати суб'єктів підприємницької діяльності. Однак за діючим законодавством України, зокрема за Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств" [4], за статтею 5, п.5.4.5 до складу валових витрат суб'єкта підприємницької діяльності включаються будь-які витрати, пов'язані з утриманням та експлуатацією фондів природоохоронного призначення, які перебувають у його власності; витрати із самостійного зберігання, переробки, захоронення або оплати послуг із зберігання, переробки, захоронення та ліквідації відходів від господарської діяльності підприємства сторонніми організаціями, з очищення стічних вод, інші витрати на збереження екологічних систем, які перебувають під негативним впливом господарської діяльності.

Включається у валові витрати, таким чином, тільки частково другий елемент екологічних витрат. П. 5.4.5 необхідно було б, на наш погляд, сформулювати в такій редакції: "Будь-які витрати з ліквідації забруднення природного життєвого довкілля, в т.ч. від втрати ресурсів, на ліквідацію забруднення та відшкодування збитків, заподіяних здоров'ю людей".

У національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 16 "Витрати" [5] у складі витрат відсутнє будь-яке згадування про екологічні витрати. Аналогічно і у діючій Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [6] екологічні витрати теж не зазначені. Тому пропонуємо п.18 П(С)БО 16 "Витрати" доповнити абзацом одинадцятим: "Екологічні витрати з ліквідації забруднення природного життєвого довкілля, в т.ч. від втрати ресурсів, на ліквідацію забруднення та відшкодування збитків, заподіяних здоров'ю людей". Абзац одинадцятий п.18 зробити дванадцятим.

Інструкцію [див. 6] пропонуємо доповнити, запровадивши субрахунок 978 "Екологічні витрати" і визначення: "На субрахунку 978 "Екологічні витрати" відображаються витрати з ліквідації забруднення природного життєвого довкілля, включаючи:

- втрати ресурсів внаслідок утворення великої кількості відходів;
- витрати на ліквідацію забруднення (очищення вод, повітря, ґрунту, прибирання твердих відходів;
- відшкодування збитків, заподіяних здоров'ю людей".

Аналогічно, на наш погляд, необхідно доповнити і діючий План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [7] субрахунком 978 "Екологічні витрати" щодо всіх видів діяльності.

Екологічна економія, таким чином, вже сформувалась як самостійна наука. При цьому її фундаментальний характер дає методологію для всього комплексу економічних наук. По своїй суті екологічна економія – це новітня економічна теорія епохи переходу світового співтовариства на шлях сталого розвитку. У нашій країні всі економічні законодавчі і нормативні акти повинні бути відредаговані згідно її вимог, зокрема це стосується обліку екологічних витрат.

Література

1. Елизаров А.Ф. Экономические вопросы охраны окружающей среды на предприятиях лесной и деревообрабатывающей промышленности. Лекции. – Л.: ЛТА, 1984. – 60 с.
2. Комплексное лесное хозяйство/ Ю.Ю. Туныця, И.И. Грунянский, В.Ф. Верес и др. – М.: Агропромиздат, 1987. – 215 с.
3. Туныця Ю.Ю. Екологічна конституція Землі. Ідея. Концепція. Проблеми. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 298 с.
4. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 22.05.1997. № 293/97-ВР зі змінами і доповненнями// Урядовий кур'єр. – 2003, № 12. – 2004, № 143.
5. Витрати: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16/ Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318// Все про бухгалтерський облік. – 2003, № 59.
6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій/ Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291// Все про бухгалтерський облік. – 2003, № 5.
7. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій/ Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291// Все про бухгалтерський облік. – 2003, № 5.

УДК 330.112:339

Проф. М.М. Павлишенко, д-р екон. наук;
аспір. Р.М. Горинь – Львівська КА

ПРИБУТОК: ЙОГО СУТЬ І МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

З'ясовується суть прибутку, його джерело та об'єктивні основи формування в умовах ринкової економіки.

Prof. M.M. Pavlyshenko; doctorate R.M. Goryn' – Commercial Academy of Lviv

Income: His Essence and Forming Mechanism in the Conditions of Market Economy

The matter of income, its source and objective bases of formation under the conditions of market economy are grounded.

Актуальність теми

Основною метою підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки є прибуток. Тому з'ясування суті прибутку, його джерела і механізму зростання має важливе значення для розвитку економіки країни.